

سخنوران ناشناخته معاصر کشمیر *

در حالی که زبان فارسی رونق و ارزش سابقه خود را در خطه کشمیر از دست داده است ولی با همت بعضی از ادب دوستان فانوس زبان فارسی هنوز روشن است - با این همه که رشته تحصیل آنان زبان فارسی نیست و اما به این زبان شیرین دستگی و پیوند خاصی دارند گاهی به شعر و سخن می پردازند و اشعار گران مایه خود را به ادب دوستان و محبان این زبان عرضه می کنند - اگرچه تعدادشان بسیار است ولی در این شماره مجله دانش "ما فقط سه تن از شاعر ناشناخته فارسی گوی کشمیر را معرفی میکنیم

* نویسنده: دکتر محمد صدیق نیازمند رئیس دوره های تخصصی گروه فارسی دانشگاه کشمیر

شاعر معاصر فارسی گوی

پروفیسور غلام محمد شاد

پروفیسور غلام محمد کی از سخنسرایان نامی کشمیر میباشد۔ وی در ۳۱ دسامبر سال ۱۹۳۸ مطابق با ۸ ماه ذیقعدہ سال ۱۳۵۷ ہجری قمری در مجلہء صفاکل شہر سریناگر پابتخت کشمیر چشم بجهان گشود۔ والد بزرگوارش عبدالرحمن نام داشت۔ وی برای سرودن شعر طبع موزون داشت۔ تحصیلات مقدماتی غلام محمد در مدرسہ دارالعلوم شرقیہ اسلامیہ در دہکدہء بجمہارہ بپایان رسید۔ وی پس از پایان تحصیلات دورہ دبیرستانی وارد دانشکدہ دولتی امرمینگ در شہر سریناگر شد۔ پس وارد دانشگاہ علیگرہ (یو۔ پی) شد و موفق بہ دریافت فوق لیسانس در رشتہء تاریخ شد۔ علاوہ بر فوق لیسانس تاریخ ایشان موفق بہ دریافت لیسانس حقوق و دیپلوم در رشتہء امور مجلس شورا نیز شد۔ در سال ۱۹۶۱ میلادی وی با سمت استاد یاری در دانشکدہء دولتی پوہنچ مشغول بخدمت شد۔ بعداً بہ دانشکدہ ہاسی مختلف استان جامود کشمیر منتقل گردید۔ وی در سال ۱۹۹۶ میلادی از وظیفہء مأموریت بازنشستہ شد۔

آقای غلام محمد بزبان فارسی عشق و محبت می ورزد و چون در فراگرفتن این زبان زحمات فراوان کشیدہ است لذا از دقایق و نکته سنجی ہای این زبان آشنائی دارد۔ گاہی در محیط آرام و کیف آوہ شب اشعار نغز از طبع موزون وی جولان می زند۔ عشق و سرمستی وی در اشعارش ہویہ است۔ وی در شعر و سخن شاد تخلص میکند۔ تصنیفات وی بدینقرار است۔

۱۔ کشف الانوار — ترجمہ چہل اسرار سید علی ہمدانی — سال اشاعت ۱۹۸۷ م

۲۔ شل تپہ شہلتمہ — مجموعہ اشعار کشمیری — سال اشاعت ۱۹۸۹ م

چه خواهی؟ جاه و ذر! از من این دارم نه آن دارم
 و لے جذب و جنون، دردِ دروں، طبعِ جوان دارم

به تو عهد وفا بستم ز تو پاس وفا خواهم
 چنین از بهر عشق تو طریقِ امتحان دارم
 حکایت مختصر بشنود درد و داغ، هجراست!

شب تاریک را روشن ز چشم ارغوان دارم
 ندازم هیچ یارے جز تو اے یارِ جفا پرورد

تمناے بُبتاں دارم نه شوقِ نهد و شان دارم
 صدائے لن ترانی گم شنیدم از سُر کویت

دل خود بسته فتراکِ عشقت ارمنغان دارم
 به بزم یار خواهم رفت و خوفِ پاسبان دارم

گلہ از نارسانی که گفتن داستان دارم
 دُعلے شادا یارب! قبولیت ز تو خواهم

حیاتِ جاودانم ده که عشقِ جاسوداں دارم

(۲۸ فروری ۱۹۶۸)

جانا! گلہ از گردش دوران نمی کنیم
 چون عندلیب نالہ و انفاں نمی کنیم

گرتا ہنوز دولت و صلت نہ یافتیم
 لیکن شکایتِ غم، ہجرانِ نئی کُنیم
 دین و دلمِ فرد ختمِ ارزاں بہ عشق تو
 بازمِ بگر! کہ سوڈے ایماں نئی کُنیم
 پروانہ سال بہ شمعِ رختِ سوختمِ خموش
 دیوانہ وار موعے پر لیشاں نئی کُنیم
 با ماچہ نیک کرد و ہمہ کرد آشنا
 در راہِ عشقِ شکوہِ غیراں نئی کُنیم

عاشق بودِ غریبِ وطنِ در ہمہ جہاں
 ما بر مزارِ خویش چہ راغان نئی کُنیم
 از وصلِ دہ بجز در سیرِ عشقتِ غنی شدیم
 اکنون دُعائے وصلِ بہ نیرداں نئی کُنیم
 افتادہ است طبیعتِ عاشقِ چنیں نمط
 لبِ تر، رسیدہ بر لبِ حیواں نئی کُنیم
 بیگانہ گشتہ از ہمہ رفتیم سوئے تو
 اندیشہ ہائے خارِ مغیلاں نئی کُنیم
 تا چند درسِ صبرِ دہی خستہ شاد را
 ما اعتبارِ عہدِ تو جاناں نئی کُنیم

(یکم فروری ۱۹۶۸ء)

دلبرم! زود زود آه چگر سوز به تو
نال عرش رسا همچو نشورم دادند

سنگ را شیشه گنم به صفای قلم
هنر سنگ گدازی سپر طورم دادند

دل پر درد به بخشید مرا یار ازل
لاله دل، اشک روان شوق و فورم دادند

شاد از یاد تو بیگانه نگرود ز بهار
چه کنند دوری راه نور حضورم دادند

بهر وصال تو همه تدبیر کرده ایم
آخر همه حواله به تقدیر کرده ایم
گویند که طبع یار شکایت کند کند
ما شکوه ماے غیر هم تحریر کرده ایم
خوش بود در تصور مژگان چند روز
این دل به چشم تو که هدف تیر کرده ایم

افسوں ہلے وصل بہ آن جانی رسد
 آہ شبِ فراق بہ تاثیر کردہ ایم
 ناز و کنوں چو جنبشِ چشمش دلم رلود
 گوید کہ یک جہاں را تسخیر کردہ ایم
 عالی غزل سرود بہ اردو، ولیک شاد
 مارنگ ادبہ پارسی تحریر کردہ ایم

از انتظار یار دلم بے قرار شد
 از تابِ ہجر سینہ من شعلہ بار شد
 داروئے دردِ ہجر ندانیم جز وصال
 یارم کسے براہِ دگر نحو کار شد
 داند طبیب ہیچ چہ دردِ دیت دلم؟
 افتادگی حالتہم با حال زار شد
 چوں حرفِ مدقائے دلم شد ز لب بیابان
 دیدم کہ یار بر من مسکین نار شد

دردا که رفت یار بسوئے رقیب من
 از تارِ بهر جان و دلم تار تار شد
 از معرفت یار چو شد مست دل شاد
 بر حسن لازوال هماندم نثار شد

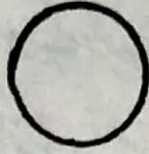

دوش در مجلس گل کیف و سرورم دادند
 آتش عشق به پیمان نورم دادند

آگهیدند مرا ز وجود و ز شهود!
 آه شب گیر و دم صبح و زبورم دادند

مژده شوق به من داده نسیم سحری
 جلوه حسن ازل بهر ظهورم دادند

خاکیم گرچه، کند سیر خیم لم به فلک
 با نغمه عسرت و غم طبع غیورم دادند

سوئے دلدارِ وفادار ز سرِ خواہم رفت
 دلِ دامانده بخونِ دیدہ تر خواہم رفت
 پُنبہ در گوشِ کُتم بہر ہمہ عالمیان
 از ہمہ گشتہ سوئے نورِ نظر خواہم رفت
 روز و شبِ وردِ زبانِ نام تو دارم بہ نماز
 با چنیں کار بہ ہر شام و سحر خواہم رفت
 آہوئے ترکِ نظر گیر چسان صیدم کرد
 یہ سہر کوئے وفا بارِ دیگر خواہم رفت
 مایہ خویش بمن چو امانت کردید !
 نظر انداز کنان ماہ و خور خواہم رفت
 وعدہ وصل فراموش نہ گردد از نہار
 خستہ دل، سیتہ تپان، تفتہ جگر خواہم رفت
 جذبہ شوق بگو بہ دل آرام ز شاد
 سوئے تو بارِ دیگر بارِ دیگر خواہم رفت

(۲۲ ستمبر ۱۹۶۰ء - C.H.)

دردِ عشقت خریدم ہوس است دردِ دل پروریدم ہوس است
 سہر طورت تپیدم ہوس است لہن ترانی شنیدم ہوس است

سیرگشتم ازین مہ و خورشید
 نور رُوئے تو دیدم ہوس است
 بے رقیباں گہے چو یاد نسیم
 بوئے زلفت شمیدم ہوس است
 شیخ و مفتی و زاہد و واعظا
 ہمہ را اکہیدم ہوس است
 ہم چو عیسیٰ بہ مُردگانِ وطن
 روحِ نورا دیدم ہوس است
 جنسِ مہر و وفا شدہ نایاب
 گوشہ گیری گزیدم ہوس است
 اے تو دربانِ دردِ مہجوری
 سوئے کویت رسیدم ہوس است

درد و عالم اگر بمن پرسی
 شاد را شاد دیدم ہوس است

اے جوانانِ وطن

تا کجا در خواب باشی؟ باغبانانِ وطن
 گل پریشاں، غنچہ حیراں در گلستانِ وطن
 اے! بسیں پترِ مُردہ و افسردہ شد شانِ وطن
 درِ سرِ سودائے آزادی شوائے جانِ وطن
 اے جوانانِ وطن اے نوجوانانِ وطن
 دشمنِ بزدل پہلوواں شد ز غفلت ہائے تو
 دست و پایت بستہ اکنوں شاد از غوغائے تو

حیف باشد بر تو، درد دستِ دگر کالائے تو
چشمِ گردوں کس ندیدہ چوں تو دیرانِ وطن
اے جوانانِ وطن اے نوجوانانِ وطن

یادِ ایامے کہ صدرِ بزمِ صدر الدین بود
بلبلِ باغِ سلیمان شاہ شرف الدین بود
حافظِ دینِ خدا و ناصرِ آئین بود
از مئے توحید بودند مستانِ وطن

اے جوانانِ وطن اے نوجوانانِ وطن

زینتِ بزمِ گلستان سید شاہ میر شد
فضلِ ربِّ العالمین بر وادی کشمیر شد
صاحبِ سیف و تلمہ ہر شیخ و شاہِ پیر شد
رشکِ فردوس بریں شد سنبستانِ وطن

اے جوانانِ وطن اے نوجوانانِ وطن

سید السادات آلِ معمار تقدیرِ ام
آمد از ہمدان بہ حکمِ حق چو سالارِ عجم
کمر روشن خط را بادیں و آئینِ حرم
نغمہ خواں گشتند ز قرآن عند لیبانِ وطن

اے جوانانِ وطن اے نوجوانانِ وطن

۱۔ صدر الدین ریجن شاہ۔ ۲۔ سید خرف الدین بلبل شاہ جد سلطان شاہ میر
۳۔ حضرت سید علی ہمدانی امیر کبیر۔

حضرت حق خواست پیدا کرد از شہمیریاں
 ناصر دین محمدؒ فاتح ہندستان
 آن شہاب الدین فخر و عزت کشمیریاں
 پُرشد از لعل دُر و گوہر کہستانِ وطن

اے جوانانِ وطن اے نوجوانانِ وطن

اے فراموش کردہ ای گفثارِ شیخ نور دینؒ
 کو ترا فرمود محکم گیر بس جمل المتین
 مژدہ نصر، من اشد شد رفیق مومنین
 تازہ تر گردی چو یاد آری نیساگانِ وطن

اے جوانانِ وطن اے نوجوانانِ وطن

اے کہ فر دوس برینت گشتہ زندانِ شما
 خار با روئید و دشمن در خیاباں شما
 دیو استبداد رقصاں در پرستانِ شما
 شد رہین غاصباں لعلِ بدخشاںِ وطن

اے جوانانِ وطن اے نوجوانانِ وطن

۱۰: شہاب الدین علی حضرت شیخ نور الدین توریانی سے پرتان یعنی جلے راتیش پریا